

ŞEYH İSA'NIN VASIYETİ VE EDEP¹

Vahit GÖKTAŞ

Bu yazımızda Anadolumuzun önemli mutasavvıflarından biri olan Şeyh İsa hazretlerinin vasiyetini sizlerle paylaştıktan sonra bize verdiği mesajlara dikkat çekmek istiyoruz.

Öncelikle Şeyh İsa'nın kim olduğundan kısaca bahsedelim. Şeyh İsa hazretleri 851/1447 yılında Akhisar'da doğmuştur. Babası Şücâ halife, dedesi Taşgün Efendi'dir. Dört yaşında Kur'an öğrenmeye başlamış, 12 yaşında namazlarını eksiksiz kılmış, 24 yaşında zahiri ilimleri tamamlamış ve tasavvufi yola girmiştir. Bayrâmî tarikatından Carullah Efendi'nin oğlu Muhammed Çelebi'ye intisab eder. 1.5 yıllık hizmet ve 6 aylık halvet hayatından sonra, hilafet alıp Akhisar'a geri döner. Burada irşad görevine devam ederken. Yine Bayramî tarikatından Eşrefzâde ile görüşmesinden sonra manevi açıdan eksik olduğunu hisseder, Eşrefzâde'den beyat ister. Eşrefzâde, Şeyh İsa'yı Kayseri'de bulunan bir başka Bayrâmî şeyhi, şeyh Kasım'a gönderir. Şeyh Kasım, Akşemseddin'in halifesi İbrahim Tennûri'nin oğludur. Şeyh Kasım'dan da icazet alan, Şeyh İsa, Akhisar'a geri döner. Burada irşad görevine devam eder. Şeyh İsa, irşad göreviyle uğraşırken pek çok seyahat yapmıştır. Şeyh İsa'nın Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine, Mısır,

---

¹ 28 Mayıs 2011'de "Muhteşem Yüzyılda Akhisarlı Şeyh İsa" Paneli.

İskenderiye, Antalya, Trakya, Aydın, Nazilli, Gelibolu, İran, Musul, Hemedan, Bağdat, oğlu İlyas b. İsa'nın yazmış olduğu menâkıbnâmede anlatılmaktadır. Hayatını irşadla geçiren Şeyh İsa 1530 yılında Akhisar'da vefat etmiş, vasiyeti üzere buradaki evine defnedilmiştir. Akhisar'da her yıl Çağlak mevkiiinde, Şeyh İsa hazretlerinin yaklaşık 550 yıl önce Akhisar'ı şereflendirmesinin anısına festivaller düzenlenir bu vesile ile bu büyük zat anılır.

Pekçok kişiye hilafet vermiş olan Şeyh İsa herhangi bir eser bırakmamıştır. Onun en önemli eseri Oğlu İlyas b. İsa'dır. Şeyh İsa ile ilgili menkıbeler oğlu tarafından bir araya getirilmiştir. Bu menakıbnâme Ramazan Muslu ve Sezai Küçük tarafından yayına hazırlanmış ve önce aşıyan yayınları arasından daha sonra da sadeleştirilerek, Akhisar belediyesi kültür yayınları arasından basılmıştır. (Akhisarlı Şeyh İsa Menâkıbnâmesi XVI. Yüzyıl, Ramazan Muslu-Sezâi Küçük, Akhisar Belediyesi Kitaplığı, 2010 Manisa)

Şeyh İsa'nın silsilesi kısaca şöyledir:

Hacı Bayram-ı Veli (1348-1350 / 1430)

Akşemseddin (1389-90 / 1459)

İbrahim Tennûri (öl. 1482)

Şeyh Kasım (XVI. yy.)

Mecdüddin İsa-yı Saruhanî (1447-1531)

İlyas İbn İsa-yı Saruhanî (öl. 1496-1559)

(Hayatı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ramazan Muslu-Sezai Küçük, Şeyh İsa Menakıbnamesi, ss. 15-21)

Edep, sözlük anlamı olarak zerafet, iyi ahlak, ilke, ince duygular, erdem, her şeyin hakkını vermek, güzel terbiye, insanlara kavlen ve fiilen güzel davranışta bulunmak gibi anlamlara gelmektedir. (Ethem Cebecioğlu, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, İstanbul 2009, Ağaç Yay., ss. 180-181) Seyyid Şerif Cürcani edebi şöyle tarif eder: "Edep kendisiyle her türlü hatadan sakınılabilen şeyi bilmekten ibarettir." (Cürcani, Ali b. Muhammed, Tarifat, s.14) Ayrıca edep, bir toplumda örf,

âdet ve kural halini almış iyi tutum ve davranışları kazandıran bilgi anlamında da kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de edep veya bundan türetilmiş her hangi bir kelime geçmez. Ancak A'li İmran 3/11, Enfal 8/52,54 ayetlerinde "âdet, alışkanlık, eskilerin uygulamaları anlamında "de'b", Yusuf 12/47 ayetinde aynı manada "deeb" ve İbrahim 14/33 ayetinde ise sürekli anlamında "dâibeyn" şeklinde yer almaktadır. Hadislerde ise hem edep hem de çoğulu âdâb ile aynı kökten fiil ve isimler kullanılmıştır. Edep kavramı baştan beri ahlaki-dini konular, gelenek ve görenek, muâşarat kuralları gibi anlamları yanı sıra aydın olabilmek için gerekli bilgileri ve genel kültürü ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır. (Firûzebadî, *el-Kâmusu'l-muhît*, c. 1, s. 40; Asım Efendi, *Kamus Tercemesi*, c.1, s. 134.)

Şeyh İsa Hazretlerinin Vasiyeti

Şeyh İsa'nın Menakıbının anlatıldığı eserde şöyle geçer: "Şeyh Hazretleri bir gün hasta olur. Dervişler ziyarete geldiler. Ve oğulları da hazır bulundular. "Bize öğüt ver, nasihat ve vaziyet eyle. İş iki Tanrı bir" dediler. Şeyh hazretleri dedi ki:

"Evvel öğüdüm size bu olsun ki, namazı elden ve zikri dilden düşürmeyin. Mezhebiniz dahi İmam-ı Azam mezhebinden şaşırmanın. Bana Fahr-i Alem Ravza-i Mutahhara'ya vardığım vakit mezheb-i sahîh, İmam-ı Âzam mezhebidir; onun dışında olma" diye buyurmuştur.

Beni sevenler ve benim tarîkim üzerine olanlar mansıb ve merâtib gözetmesinler. (İnsanları ayırmasınlar). Bir kimsenin ayıbını görürlerse yüzüne vurmasınlar. Kimsenin nâ-makul izini izlemesinler; kendi izlerini izleyeler; görsünler, izleri mescit yolunda mı yoksa meyhanede mi? Allah teâla hazretlerini cemiyetle zikretmeye mi gider, yoksa kadı meclisine yalan yere şehadete mi?

Haramlardan ellerini ve yalanlardan dillerin ve yetlü (kötü) yerlerden yolların kessinler. Helal de olsa, gayet ince suflar gibi pahalı elbise giymesinler. Zira pahalı elbiseyle gönül ululanır, sınımaz. Deroişin gönlü sınık gerek. Ama yeşil ve nefli çuha giymek caizdir. Kaynar sularla muhkem yıkandıktan sonra ve beyaz abalar, çuhalar ve beyaz kaf-

tanlar giymek bana göre merguptur. Bizim sevdiğimiz sevenler dünya ve âhirette bizim iledir ve bizdendir ve biz onlar ileyiz.

Nola heykel görünmezse ve benim evladım ilm-i zahir kuvvetiyle müderris olunca bizdendir. Eğer kadı yahut kadı naibi olursa bizden değildir. Benim evlâdım ilim tahsil iderken sanat öğrensinler. Hiç sanatsız olmasınlar. Sanatı olmayanların dünyada zillet çekmeleri eksik değildir. Sanatsızlık kişiyi nâmerde muhtaç eyler ve âzâde iken kul eyler. Benim evlâdım âr itmesünler sanat öğrenmeye. Beni sevenler bıyıklarını kaşları miktarı kalıncaya kadar kırksınlar ve sakallarını kırkmasınlar. Allah teâlâ erlere sakalı hürmet için vermiştir. İnsanın yüzü nazargâhu olduğu için Hak Teâlâ sakalı yüzde yarattı. Yüzden muteber yer olsaydı, orada halkederdi.

Benim dervişlerim her gecede geçmişlerine armağanlar gönderip yatsınlar. Yani zikredip yahut Kur'an okuyup yahut yetmiş veya mani varsa yedi defa salavat getirip "Sevabını geçmişlerime bağışladım" dedikten sonra uyusunlar. Benim bu öğüdüm tutanlar sahih benim dervişlerimdir. Benin evladım dahil böyle eyleye. Kendilerinin geçmişleri de dünya ve ahrette Allah tarafından rahmetler, rahatlar ve rahatlıklar bulalar.

Ben vefat edince oğlum İlyas beni yıkasın ve beni yıkarken, talebelerimi yanımda ayakta durdurup, beni upuzun yatırmassınlar. Ömrüm boyunca uzanıp yattığımı kimse görmemiştir. Yıkanırken de görmesinler, yoksa çok utanırım. Hakk Teâlâ'nın kulları ayakta dururken, ben ortalarında uzanıp yatamam. Beni evimin içinde yıkasın ve hücremin içine koysun. Ondan sonra varsın ben ne halde isem o da öyle olsun" dedi." (Ramazan Muslu, Sezai Küçük, Akhisarlı Şeyh İsa Menâkıbnâmesi, ss. 255-257)

Aslında bu vasiyet bize çok şey anlatmaktadır. Kişinin el emeği ile çalışıp kazanmasından, namazın ve zikrin öneminden, geceleri Kur'an okuyup yatmanın gerekliliğinden, başkasının ayıbını araştırma yerine kişinin kendi kusurlarıyla meşgul olması gerektiğinden, gösteriştan uzak durup tevazuya bürünmenin gerekliliğinden, kadı veya makam sahibi olmaktansa ilim yolunda olmanın daha çok tercihe şâyan ol-

duğu gibi hususlarla ilgili pek çok şey anlatmaktadır. Bunların hepsi şüphesiz çok önemli tavsiyelerdir. Ancak bir kişinin ölüme en yakın olduğu andaki itidal ve tevekkül hali, bunun da ötesinde edep konusuna verdiği bunca önem calib-i dikkattir. Tasavvufu “edepten ibarettir” şeklinde tarif eden sûfilerin tanımına uyan bir mutasavvıf örneğidir Şeyh İsa. Bunun en güzel örneklerinden biri de hiç şüphesiz Mahmut Sami Ramazanođlu hazretleridir. Onun ömrü boyunca yalnız başına iken bile ayaklarını uzattığı görülmemiştir. Bu ise kuşkusuz, sürekli Allah’la beraberlik şuurunu içinde yaşıyan kulların vasfıdır. Onlar hayatta iken bu edep üzere yaşadıkları gibi cenazeleri’nin de bu edep üzere kaldırılmasını vasiyet etmişlerdir.

Kur’an ve sünneti tasavvuf düşüncesinin merkezine yerleştiren Mevlana, gözünü aç da, baştan başa Allah’ın kelamı olan Kur’an-ı Kerim’e bak! Kur’an’ın bütün ayetleri edep talim eder, edep öğretir diyerek edebini İslamın hülasasını teşkil ettiğini ifade eder.

Bizim bu örnek şahsiyetler yanında nerede durduğumuz önemlidir. Çünkü yine sufilere göre insanın başına gelen sıkıntı ve gamın sebebi edepsizliktir. Onlara göre edepsizliğin zararı sadece bunu işleyenin kendisiyle sınırlı kalmamakta fesatçının çevresine verdiği zarar gibi edepsiz de çevresine zarar vermektedir. Âdem ile şeytan arasında kıyaslama yapan Mevlânâ âdemin edebi sayesinde affedildiğini şeytanın ise edepsizliği dolayısıyla huzurdan kovulduğunu ifade eder. İsrailoğullarının nimetlerinin elinden alınmasına; sû-i edeplerini sebep gösterir. Mevlânâ’ya göre edepsizlik aynı zamanda lanet ve mahrumiyetin de sebebidir.